

УДК 328.18:005.35

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2022.3.21>

С. Т. Селютін

кандидат економічних наук,
доцент Чернігівського інституту інформації бізнесу і права
Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая

А. Ю. Стах

кандидат економічних наук,
доцент Чернігівського інституту інформації бізнесу і права
Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

У даній статті розглядається концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) як механізму взаємодії між державними інституціями та бізнес-структурами. Основна увага приділяється аналізу ролі КСВ у стабілізації соціально-економічного розвитку, підвищенні добробуту суспільства та впровадженні стандартів сталого бізнесу. Розглянуто ключові зобов'язання бізнесу в рамках КСВ, а також роль держави у формуванні умов та стимулів для їх реалізації. Надано огляд сучасних викликів, з якими стикаються компанії та уряди в контексті КСВ, включно з потребою інтеграції соціальної відповідальності у стратегічне планування, забезпечення прозорості діяльності, та розробки уніфікованих стандартів оцінки КСВ. Представлені перспективи, що відкриваються за рахунок технологічного прогресу та глобалізації, а також важливість міжсекторального партнерства для зміцнення КСВ-практик. Особлива увага приділена не лише економічній вигоді, яку КСВ може принести компаніям, а й соціальному впливу, що виходить за межі безпосередніх фінансових результатів, підвищуючи рівень життя громад і сприяючи розвитку інклюзивних та стійких громад. Акцентовано увагу на інноваційному потенціалі КСВ для вирішення глобальних викликів, таких як кліматичні зміни, соціальна нерівність та економічна нестабільність. Висвітлено приклади успішних КСВ-ініціатив, що вже реалізовані провідними компаніями, а також малого та середнього бізнесу, що підкреслює значимість таких дій для всіх учасників ринку. У висновках підкреслюється, що успіх в імплементації КСВ залежить від здатності держави та бізнесу співпрацювати в рамках чітко визначеної стратегії та взаєморозуміння значущості довгострокових інвестицій у соціальний розвиток. Розгорнута взаємодія державних інституцій, приватного сектору та громадянського суспільства стає вирішальною у створенні ефективної та відповідальної системи КСВ.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, взаємодія держави та бізнесу, сталий розвиток, соціальна відповідальність бізнесу, соціально відповідальне інвестування, корпоративна етика, соціальний вплив, громадська відповідальність, екологічна стійкість.

Постановка проблеми. У сучасному динамічному світі, де швидкість змін та глобалізація невідмінно зростають, питання корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) набуває особливої актуальності. В умовах, коли бізнес займає одну з провідних ролей у світовій економіці, його вплив на соціальні процеси, довкілля та культуру стає вирішальним. Тому сьогодні більш ніж коли-небудь раніше, суспільство очікує від компаній не лише високих фінансових результатів, але й етичної поведінки та відпо-

відального ставлення до світу навколо. КСВ трансформує традиційне розуміння ролі бізнесу в суспільстві, ставлячи на перше місце такі цінності, як сталість, етика та соціальна відповідальність. Завдяки КСВ, компанії починають працювати не тільки на користь акціонерів, але й на благо спільнот, в яких вони функціонують, надаючи підтримку у вирішенні соціальних проблем та зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище. Держава, в свою чергу, виявляє інтерес до КСВ як до інструменту

підвищення ефективності соціальної політики та залучення приватного сектору до вирішення глобальних та місцевих викликів. Особливо це стає важливим в умовах обмежених бюджетних ресурсів та потреби оптимізації державних витрат. Український контекст надає ще більшу актуальність цій темі. Економіка країни, яка переживає період трансформацій та реформ, потребує нових моделей взаємодії між бізнесом та державою, що сприятимуть сталому розвитку та інтеграції в світову економіку. Водночас суспільні запити на соціальну справедливість, екологічну чистоту та доброчесність змушують бізнес відходити від вузькокорпоративних інтересів до більш глобальних та відповідальних стратегій. Таким чином, розгляд корпоративної соціальної відповідальності як механізму взаємодії держави та бізнесу є надзвичайно важливим для пошуку оптимальних шляхів розвитку української економіки, підвищення добробуту громадян і впровадження принципів сталого розвитку у всі сфери життєдіяльності країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сфері дослідження корпоративної соціальної відповідальності в Україні є науковці, які зробили значний внесок у вивчення цієї тематики, а саме: О. Гігерієва (досліджувала, як КСВ може впливати на конкурентоспроможність компаній), О. Замікула (займається питаннями соціальної відповідальності бізнесу, корпоративного управління, і роль цих аспектів у сталому розвитку), А. Колот (вивчав соціальну відповідальність у контексті соціальної політики та управління персоналом), Т. Рибак (дослідження охоплюють стратегічне управління та КСВ в контексті модернізації української економіки), Л. Назарук (зосереджена на аналізі КСВ та її впливі на стале соціально-економічне розвиток регіонів) [1-5] та інші.

Мета статті полягає в оцінці впливу держави на бізнес для підтримки соціально відповідальної поведінки і як бізнес, у свою чергу, може використовувати КСВ для взаємодії з державою та суспільством.

Виклад основного матеріалу. Роль держави в рамках концепції корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) є багатогранною і може виражатися в різних формах взаємодії з бізнесом. Держава формує правові рамки, в яких компанії ведуть свою діяльність. Через законодавство влада може створювати обов'язки для бізнесу щодо дотримання стандартів соціальної та екологічної відповідальності. Наприклад,

встановлення вимог до звітності про викиди шкідливих речовин, соціальні програми для працівників чи вимоги до корпоративного управління. Держава може застосовувати податкові стимули, щоб заохотити компанії до впровадження КСВ. Це може включати податкові кредити для компаній, які інвестують у соціальні проекти або екологічні інновації. Також держава може надавати дотації чи гранти для підтримки певних напрямків КСВ. Державні регулятори можуть виступати як наглядові та контролюючі органи, що забезпечують дотримання компаніями екологічних та соціальних стандартів. Регуляторна діяльність включає не тільки встановлення правил, але й моніторинг їх виконання та накладення санкцій за порушення [1].

Через систему державних закупівель влада може віддавати перевагу компаніям, що дотримуються принципів КСВ. Використовуючи критерії соціальної та екологічної відповідальності при виборі постачальників, держава стимулює компанії до соціально відповідальної поведінки. Державні органи можуть також виступати як інформатори та освітні агенти, забезпечуючи підвищення обізнаності про КСВ серед бізнес-спільноти та широкої публіки. Організація семінарів, воркшопів, кампаній, а також публікація досліджень та кращих практик є частиною цієї діяльності.

Відповідальність бізнесу в контексті корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) полягає в прийнятті компаніями відповідальності за вплив їхньої діяльності на суспільство, економіку та довкілля. Ця концепція виходить за рамки простого дотримання законодавства, оскільки компанії, що приймають принципи КСВ, зобов'язуються йти далі мінімальних вимог і активно сприяти соціальному прогресу та сталому розвитку.

Основні аспекти відповідальності бізнесу [2-3]:

1. Економічна відповідальність. Бізнес повинен бути прибутковим, адже без прибутку не може існувати жодна компанія. Економічний успіх є основою для всіх інших аспектів КСВ.

2. Законодавча відповідальність. Компанії мають виконувати всі вимоги законодавства у країнах, де вони працюють, включно з трудовим правом, захистом довкілля, податковими законами тощо.

3. Етична відповідальність. Бізнеси мають діяти не лише в рамках закону, але й відповідно до моральних стандартів і засад чесності та справедливості.

4. Філантропічна відповідальність. Компанії можуть володіти ресурсами, які дозволяють їм вносити вклад у суспільне життя, наприклад, через благодійність, культурні заходи, освіту, медицину тощо.

5. Екологічна відповідальність. Сучасний бізнес відповідальний за зменшення свого впливу на довкілля, зменшення викидів, раціональне використання ресурсів та впровадження екологічно сталих технологій.

Вплив КСВ на відповідальність бізнесу:

– поведінка зі стейкхолдерами. КСВ зміцнює відносини з клієнтами, постачальниками, співробітниками та місцевими громадами, що може позитивно вплинути на репутацію і успіх компанії.

– ризикоменеджмент. Бізнес, який активно працює над КСВ, може ефективніше виявляти та управляти ризиками, пов'язаними зі своєю діяльністю.

– інновації. КСВ може стимулювати інноваційність, оскільки компанії прагнуть розробляти нові продукти та послуги, які забезпечують сталий розвиток та враховують соціальні потреби.

– ринкова конкуренція. Відповідальний бізнес може здобути конкурентні переваги, оскільки споживачі все більше цінують компанії з відповідальним ставленням до суспільства та довкілля.

– привабливість для інвесторів. Інвестори та кредиторі схильні віддавати перевагу стабільним і соціально відповідальним компаніям, які демонструють довгострокову перспективу зростання та мінімізації ризиків [4].

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) може мати різні форми і реалізуватися через різноманітні ініціативи та проекти. Ось кілька конкретних прикладів КСВ, які можуть бути впроваджені компаніями:

1. Екологічні ініціативи.

1.1. Зменшення викидів CO₂. Компанії можуть інвестувати в енергоефективні технології, перехід на відновлювані джерела енергії, або реалізацію програм зменшення викидів шкідливих речовин.

1.2. Переробка відходів. Розробка програм з переробки і повторного використання матеріалів, зменшення обсягу виробничих відходів.

1.3. Стійке використання ресурсів. Впровадження принципів сталого використання ресурсів, наприклад, шляхом використання сертифікованої деревини або інших матеріалів, отриманих зі сталих джерел.

2. Соціальні Проекти.

2.1. Програми для співробітників. Створення умов для розвитку та навчання співробітників, програми лояльності, гнучкі графіки роботи для збалансування професійного і особистого життя.

2.2. Підтримка місцевих спільнот. Інвестиції у розвиток місцевих громад, такі як будівництво шкіл, лікарень, або підтримка соціально вразливих груп.

2.3. Благодійність і спонсорство. Фінансування або спонсорство культурних та освітніх заходів, благодійних організацій, а також програм для захисту навколишнього середовища.

3. Етична Бізнес-Практика.

3.1. Прозорість діяльності. Забезпечення високого рівня корпоративної прозорості, публікація звітів про вплив діяльності компанії на суспільство та довкілля.

3.2. Чесна конкуренція. Ведення бізнесу на принципах чесної конкуренції, без корупції та нечесних практик.

3.3. Повага прав людини. Дотримання міжнародних норм і стандартів щодо прав людини в усіх аспектах діяльності, включаючи ланцюжки постачання [5].

Приклади реалізованих проєктів.

1. Google: Велика інвестиція в енергію вітру та сонця, що дозволяє компанії в значній мірі використовувати відновлювану енергію в своїх дата-центрах.

2. IKEA: Зобов'язання до 2030 року стати "кліматично позитивною" компанією, шляхом зменшення більше викидів парникових газів, ніж викидає IKEA в ході своєї діяльності.

3. Unilever: План сталого розвитку, який включає поліпшення здоров'я та благополуччя споживачів, зменшення впливу на довкілля, та підвищення життєвого рівня у своїй виробничій ланцюжку.

Ці приклади показують, що КСВ може мати різні форми та бути вигідною не лише для суспільства та довкілля, але й для самого бізнесу, зміцнюючи його репутацію та сприяючи стійкому розвитку.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) як механізм взаємодії держави та бізнесу є важливим аспектом сучасної економічної політики. Вона передбачає не тільки відповідальність бізнесу перед суспільством, але й певну участь держави в регулюванні та стимулюванні КСВ. Ось декілька шляхів взаємодії між державними інститутами та бізнес-середовищем через КСВ.

Створення регуляторного середовища. Держава може виступати як регулятор, встановлюючи законодавчу базу для КСВ. Це можуть бути як мінімальні стандарти поведінки для компаній, так і стимули для тих, хто інтегрує КСВ в свою стратегію більш активно [6]:

– законодавство. Введення норм, які вимагають від компаній звітувати про їхню соціальну та екологічну діяльність.

– податкові пільги. Податкові інcentиви для компаній, які інвестують у соціальні та екологічні проекти.

– державні субсидії. Фінансова підтримка проектів, які сприяють сталому розвитку та соціальному благополуччю.

Сприяння Партнерствам. Держава може сприяти створенню партнерств між бізнесом і неурядовими організаціями, академічними інститутами та місцевими громадами:

– платформи для діалогу. Створення форумів та платформ, де представники бізнесу, держави та суспільства можуть обговорювати і координувати зусилля у сфері КСВ.

– спільні проекти. Заохочення спільних проектів між бізнесом і державою, які вирішують конкретні соціальні або екологічні проблеми.

Моніторинг і Оцінка. Держава відіграє ключову роль у моніторингу і оцінці КСВ-діяльності компаній:

– стандартизація звітності. Встановлення стандартів звітності, що дозволяють оцінювати та порівнювати соціальну та екологічну діяльність компаній.

– незалежний аудит. Підтримка незалежного аудиту КСВ-програм і проектів.

Освітня роль. Уряди можуть брати на себе відповідальність за підвищення обізнаності щодо важливості КСВ, особливо серед малого та середнього бізнесу:

– інформаційні кампанії. Розробка та проведення інформаційних кампаній про важливість і переваги КСВ.

– навчання та тренінги. Організація семінарів та тренінгів для бізнесу з питань впровадження КСВ.

Формування Культури Відповідальності. Держава може сприяти формуванню культури корпоративної відповідальності, яка підтримуватиметься на всіх рівнях суспільства:

– нагороди та відзнаки. Вручення державних нагород та відзнак компаніям, які відзначаються високим рівнем КСВ.

– публічне визнання. Публічне визнання та підтримка компаній, що ефективно впроваджують КСВ-ініціативи [4].

Взаємодія держави та бізнесу через КСВ може значно покращити соціальне та екологічне середовище, а також сприяти економічному розвитку країни, формуючи сталий бізнес-ландшафт і підвищуючи якість життя громадян.

Виклики та перспективи, пов'язані з корпоративною соціальною відповідальністю (КСВ), мають різноманітний характер і вимагають уваги як зі сторони бізнесу, так і держави.

Виклики. Інтеграція КСВ у бізнес-моделі: Багато компаній все ще сприймають КСВ як додаткове навантаження, а не як інтегральну частину своєї діяльності. Необхідно переконати бізнес, що відповідальна поведінка може бути не тільки соціально корисною, але й економічно вигідною.

Вимірювання ефективності. Відсутність єдиної методології оцінки ефективності КСВ ускладнює процес її моніторингу та аналізу. Потрібні чіткі критерії та індикатори для оцінки впливу КСВ-ініціатив.

Баланс між прибутком і відповідальністю. Знаходження балансу між прагненням до збільшення прибутку та виконанням соціальних зобов'язань залишається складним завданням для багатьох компаній.

Забезпечення прозорості. Існує потреба у забезпеченні прозорості КСВ-ініціатив. Компанії повинні відкрито звітувати про свою КСВ-діяльність, а держава – контролювати її адекватність.

Різнорманітність стандартів. Різні країни і регіони мають відмінні стандарти КСВ, що ускладнює міжнародним компаніям уніфікацію своїх підходів.

Перспективи. Розвиток стандартів та норм. Існує тенденція до уніфікації стандартів КСВ, що може сприяти кращій координації та зрозумілості КСВ-зусиль на міжнародному рівні.

Технологічний прогрес. Цифрові технології, такі як блокчейн та великі дані, можуть забезпечити більшу прозорість та ефективність у вимірюванні впливу КСВ.

Розширення участі стейкхолдерів. Залучення ширшого кола зацікавлених сторін до обговорення та реалізації КСВ може сприяти більшій соціальній згуртованості та ефективності ініціатив.

Соціальне підприємництво. Зростання соціального підприємництва та нових бізнес-моде-

лей, що базуються на КСВ, відкриває нові можливості для вирішення соціальних проблем.

Міжсекторальне партнерство. Партнерство між державою, бізнесом, науковими інститутами та громадськістю може підвищити інноваційний потенціал та розширити вплив КСВ.

У подоланні викликів та реалізації перспектив значну роль відіграють не тільки індивідуальні дії компаній, але й системні зусилля, направлені на створення стимулюючого середовища, що охоплює законодавчу підтримку, фінансові інcentиви, освітні програми та міжнародну кооперацію. Усе це разом може сприяти розвитку відповідального бізнесу, що здатен забезпечити сталий розвиток та високий рівень життя в суспільстві.

Висновки. У висновках статті про корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) як механізм взаємодії держави та бізнесу можна підсумувати наступне:

1. Інтегральна роль КСВ. КСВ виявилася важливим інструментом, який сприяє соціально-економічному розвитку, зміцненню репутації компанії та підвищенню довіри споживачів і інвесторів.

2. Баланс інтересів. КСВ допомагає знайти золоту середину між досягненням корпоративних цілей і вирішенням соціальних питань, забезпечуючи більш стабільне та справедливе суспільство.

3. Потреба у спільних зусиллях. Ефективна КСВ вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства для досягнення сталого розвитку та соціального благополуччя.

4. Розвиток нормативної бази. Необхідність у подальшому розвитку законодавства та стандартів КСВ, що визначають чіткі вимоги до корпоративної поведінки і забезпечують її прозорість та підзвітність.

5. Стимули та ініціативи. Державні ініціативи та стимули можуть істотно впливати на швидкість і глибину інтеграції КСВ у діяльність компаній.

6. Освіта та підвищення обізнаності. Роль освіти та підвищення обізнаності є ключовою для формування культури КСВ на всіх рівнях, від малих підприємств до великих корпорацій.

7. Міжнародна кооперація. Глобалізація та міжнародна торгівля вимагають координованих міжнародних зусиль для просування КСВ, що включає обмін кращими практиками та стандартизацію підходів.

8. Нові перспективи. Враховуючи постійну еволюцію технологій та зміну соціальних норм, КСВ буде продовжувати адаптуватися та розвиватися, пропонуючи нові шляхи для вирішення актуальних проблем.

У підсумку, КСВ є стратегічним інструментом, що забезпечує вигоди для бізнесу та суспільства. Вона вимагає зростаючої уваги та вдосконалення, адже від її ефективності залежить не тільки благополуччя сучасних суспільств, але й сталість майбутнього покоління.

Список використаної літератури:

1. Гігерієва О. І. Стратегії корпоративної соціальної відповідальності та їх вплив на конкурентоспроможність підприємств. Вісник економіки, 2015. № 3. С. 45-50.
2. Замікула О. В. Соціальна відповідальність бізнесу: теоретичні аспекти та практика впровадження в Україні. Наукові записки, 2017. Випуск 4. С. 150-155.
3. Колот А. М. Соціальна відповідальність в контексті реформування соціально-трудових відносин. Економіка України, 2018. № 2. С. 30-39.
4. Рибак Т. Ю. Корпоративна соціальна відповідальність як елемент стратегічного управління в умовах модернізації економіки України. Економічний часопис, 2016. № 1-2. С. 112-117.
5. Назарук Л. В. Корпоративна соціальна відповідальність і сталий розвиток регіонів. Регіональна економіка, 2019. № 3. С. 85-92.
6. Коляда І. А. Партнерство держави та бізнесу: механізми та перспективи розвитку. Економічний простір, 2020. № 148, 22-34.

Selyutin S. T., Stakh A. Yu. Corporate social responsibility as a mechanism of interaction between the state and business

This article examines the concept of corporate social responsibility (CSR) as a mechanism of interaction between state institutions and business structures. The main focus is on the analysis of the role of CSR in the stabilization of socio-economic development, increasing the welfare of society and the implementation of sustainable business standards. The key obligations of business in the framework of CSR are considered, as well as the role of the state in forming conditions and incentives for their implementation. An overview of the current challenges faced by companies and governments in the context of CSR is provided, including the need to integrate social responsibility into strategic planning, ensure transparency of activities, and develop unified CSR assessment standards. The perspectives opened by technological progress and globalization, as well as the impor-

tance of cross-sector partnerships for strengthening CSR practices, are presented. Special attention is paid not only to the economic benefits that CSR can bring to companies, but also to the social impact that goes beyond immediate financial results, improving the quality of life of communities and contributing to the development of inclusive and sustainable communities. The focus is on the innovative potential of CSR to address global challenges such as climate change, social inequality and economic instability. Examples of successful CSR initiatives already implemented by leading companies, as well as small and medium-sized businesses, are highlighted, which emphasizes the importance of such actions for all market participants. The conclusions emphasize that success in the implementation of CSR depends on the ability of the state and business to cooperate within the framework of a clearly defined strategy and mutual understanding of the importance of long-term investments in social development. Expanded interaction between state institutions, the private sector and civil society becomes crucial in creating an effective and responsible CSR system.

Key words: *corporate social responsibility, interaction between the state and business, sustainable development, social responsibility of business, socially responsible investing, corporate ethics, social impact, public responsibility, environmental sustainability.*